

Sylwester Kozak

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

KONSOLIDACJA BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH A ICH DOCHODOWOŚĆ I STABILNOŚĆ FINANSOWA

CONSOLIDATION OF COOPERATIVE BANKS VS. THEIR PROFITABILITY AND FINANCIAL STABILITY

Słowa kluczowe: konsolidacja, banki spółdzielcze, dochodowość banków, stabilność finansowa banków

Key words: consolidation, cooperative banks, bank profitability, bank stability

Synopsis. Konieczność poprawy sytuacji finansowej oraz podniesienia poziomu kapitałów własnych przyczyniły się do silnej konsolidacji banków spółdzielczych w latach 1997-2009 skutkującej ponad dwukrotnym obniżeniem liczby banków. Analiza wykazała, że konsolidacja pozytywnie wpłynęła na efektywność kosztową i dochodowość banków. Przyczyniła się również do poprawy stabilności finansowej banku podnosząc jej współczynnik wypłacalności. Jednak tempo obniżania kosztów działania, a szczególnie kosztów pracy jest znacznie niższe niż tempo prowadzenia konsolidacji, co może w przyszłości negatywnie odbić się na osiągnięciach finansowych banków.

Wstęp

Konsolidacja sektora bankowego stała się w ostatnich dekadach dominującą metodą rozszerzania działalności banków. Proces ten został w wyraźny sposób zapoczątkowany w latach 80. ubiegłego wieku w Stanach Zjednoczonych, a w kolejnych dziesięcioleciach doprowadził do utworzenia banków o sumach bilansowych przekraczających kwoty 1 biliona USD¹. Taki sam mechanizm rozwoju przyjęły również mniejsze banki, działające wyłącznie na niewielkich lokalnych rynkach. Przyczynami, dla których przeprowadzano tak liczne fuzje i przejęcia były m.in.: redukcja kosztów działania, zwiększenie efektywności działania, wykorzystanie korzyści skali i korzyści zakresu oferowanych produktów, a także poprawa pozycji banków na swych rynkach działania oraz wejście na nowe rynki [Kozak 2005].

Konsolidacyjny model rozwoju bankowości przeniósł się w latach 1990. do Europy. W Polsce w większym stopniu zaczęto go wykorzystywać na przełomie lat 1990-2000 i prowadzono niemal równolegle w dwóch obszarach [Kornasiewicz 2001]. Z jednej strony duże, najczęściej sprywatyzowane w tym czasie banki komercyjne przejmowały mniejsze, funkcjonujące w ramach tej samej grupy kapitałowej². W niektórych wypadkach przejmowano również banki znajdujące się w słabszej sytuacji finansowej. Drugim obszarem konsolidacji była bankowość spółdzielcza, gdzie najczęściej przejęciom podlegały stabilnie funkcjonujące banki konkurujące na lokalnych a także sąsiednich rynkach, na które zamierzały wejść agresywnie rozwijające się jednostki. Miała też miejsce konsolidacja sanacyjna, gdy banki wspierane środkami pomocowymi z instytucji nadzorczych przejmowały zagrożone upadłością banki spółdzielcze. Innym istotnym czynnikiem przyspieszającym łączenie się banków spółdzielczych była konieczność osiągnięcia przez nie minimalnego, wymaganego ustawowo kapitału własnego. W wyniku konsolidacji liczba banków spółdzielczych zmniejszyła się z 1295 w 1997 r. do 576 w 2009 roku.

Jakie efekty niesła ze sobą konsolidacja bankowości spółdzielczej, czy poprawiła dochodowość i stabilność działających banków? Analiza danych prezentowanych w rocznych sprawozda-

¹ Bank of America Corporation – 2,34 bln USD, JPMorgan Chase & Co. – 2,14 USD; Citigroup Inc. – 2,00 USD; Wells Fargo & Co. – 1,22 USD – dane na koniec 2009 r. z Federal Financial Institutions Examination Council (FFIEC) [www.ffiec.gov.pl].

² M.in.: w 2001 r. fuzje: WBK SA i BZ SA, których większościowym akcjonariuszem jest irlandzki Allied Irish Banks, Bank Śląski SA i ING Oddział w Polsce – większościowy akcjonariusz holenderski ING Group, Bank Handlowy SA i Citibank (Poland) S.A. – większościowy akcjonariusz Citigroup.

niach Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego, a od 2008 roku Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego wskazuje, że silna konsolidacja i zmniejszenie liczby banków spółdzielczych przyczyniła się do wzrostu dochodowości, poprawy efektywności i bezpieczeństwa funkcjonowania banków. W trakcie konsolidacji banki spółdzielcze jednak nie zredukowały w istotny sposób kosztów działania i poziomu zatrudnienia, co może negatywnie odbić się na ich dochodowości w kolejnych latach, nacechowanych wpływem kryzysu finansowego i gospodarczego.

Pozostała część artykułu sformułowana jest w następujący sposób. Pierwszy rozdział przedstawia specyfikę funkcjonowania bankowości spółdzielczej w Polsce, drugi koncentruje się na procesie konsolidacji banków w okresie podlegającym analizie, a trzeci omawia źródła danych, metodę analizy i omawia jej wyniki. Całość analizy podsumowano we wnioskach.

Bankowość spółdzielcza w Polsce

Sektor bankowości spółdzielczej na szerszą skalę rozpoczął swą działalność w Polsce w dziewiętnastym wieku, a po niedługim czasie stał się istotnym elementem systemu finansowego. W tym okresie w Wielkopolsce powstawały pierwsze spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe, a motywacją dla ich tworzenia była potrzeba finansowania działalności drobnych przedsiębiorców i rolników, a także chęć uniezależnienia się od często niedostępnego dla nich kredytu bankowego. Spółdzielnie te miały charakter samofinansujących się stowarzyszeń, nie nastawionych na generowanie zysków. Wewnętrzna akumulacja zysków pozwalała na obniżenie wysokości oprocentowania kredytów i zwiększenie jego dostępności [Orzeszko 1998]. Szybki rozwój tego sektora sprawił, że w 1913 r. na terenach polskich funkcjonowało 5029 spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych skupiających 2131,7 tys. członków.

W okresie międzywojennym bankowość spółdzielcza w każdym z dawnych zaborów rozwijała się w sposób niezależny od siebie. Dopiero w 1934 r. utworzono instytucję zrzeszającą banki, tj. Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych RP. Pomimo wieloletniego rozdrobnienia bankowość spółdzielcza rozwijała się dynamicznie. W 1937 r. funkcjonowało już 3400 spółdzielni bankowych o funduszach własnych wynoszących 102 mln zł oraz skupiających 1061 tys. członków i 450 tys. wkładców. Łączna wartość wkładów oszczędnościowych wynosiła 148 mln zł, a udzielonych pożyczek 217 mln zł [Piętka 1995].

Po II wojnie światowej banki spółdzielcze reaktywowały swą działalność już w 1944 r. i zrzeszyły się w Związku Rewizyjnym Spółdzielni RP w Lublinie. Funkcję central finansowych pełniły dla nich: Centralna Kasa Spółek Rolniczych i Bank Spółdzielczy „Społem”, które w grudniu 1945 r. zostały połączone w ramach Banku Gospodarstwa Spółdzielczego. Reforma bankowa [Dekret o reformie... 1951] oraz wydane na jej podstawie zarządzenie Ministra Skarbu z 1950 r. przekształciły część spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych w 1255 Gminnych Kas Spółdzielczych oraz zlikwidowały spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe (rzemieślnicze) i Bank Gospodarstwa Spółdzielczego. Regulacje te pozbawiły banki spółdzielcze samodzielności i samorządności.

Momentem odzyskania przez banki spółdzielcze pełnej autonomii było uchwalenie ustawy *Prawo bankowe* z 1989 r. oraz ustawy *o zmianach organizacji i działalności spółdzielczości* z 1990 r. Umożliwiło to dokonanie w I połowie lat 90. XX w. silnej restrukturyzacji bankowości spółdzielczej. W konsekwencji banki spółdzielcze zrzeszyły się w Banku Gospodarki Żywnościowej³, a także w trzech własnych bankach zrzeszających, tj. Gospodarczym Banku Wielkopolskim SA w Poznaniu (1991 r.), Banku Unii Gospodarczej SA w Warszawie (1992 r.) i Gospodarczym Banku Południowo-Zachodni SA we Wrocławiu (1992 r.). W sektorze tym nadal dominował BGŻ, zrzeszając w 1992 r. 1268 banków spółdzielczych, podczas gdy GBW SA – 114, BUG SA – 82 i GBPZ SA – 187 banków [Banki spółdzielcze... 2006].

W efekcie załamania się sytuacji finansowej, w 1994 r. ponad 300 z 1612 działających banków spółdzielczych kwalifikowało się do ogłoszenia upadłości lub likwidacji [Banki spółdzielcze... 2006]. W konsekwencji ogłoszono upadłość 33 banków spółdzielczych w latach 1993-1994 i 57 – w 1995 r. Przeciętny współczynnik wypłacalności w 1994 r. wynosił 2,2%, a współczynnik powyżej minimalnego poziomu 8% posiadało tylko 424 banki. Przeciętne fundusze własne banku wynosiły 39,4 tys. zł, a udział należności zagrożonych w należnościach ogółem osiągnął poziom 21,3%.

³ Bank państwowo-spółdzielczy powstały w 1975 r. z połączenia Centralnego Związku Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowych. Skarb Państwa posiadał 54% udziałów, natomiast banki spółdzielcze 46%.

Ważnym działaniem restrukturyzującym banki spółdzielcze stała się ich konsolidacja, szczególnie skierowana na dostosowywanie ich do możliwości konkurencyjności z bankami komercyjnymi oraz na przejęcie banków zagrożonych niewypłacalnością. Uchwalona w 2000 r. ustawy *o funkcjonowaniu banków spółdzielczych*⁹ zwiększała niezależność banków spółdzielczych co do zrzeszania się w bankach regionalnych i spowodowało, że banki zrzeszyły się w 3 bankach regionalnych, tj. w Banku Polskiej Spółdzielczości SA, Mazowieckim Banku Regionalnym SA i Gospodarczym Banku Wielkopolskim SA. Ustawa wprowadziła również terminy na podniesienie kapitałów własnych banków i uzależniła obszar działania banku od wartości jego funduszy własnych. Zgodnie z ustawą, banki o funduszach własnych niższych niż 1 mln euro mogą prowadzić działalność na terenie powiatu, w którym mają siedzibę, a za zgodą banku zrzeszającego na obszarze sąsiadujących powiatów. Kapitał własny w wysokości 1 mln euro upoważniał bank do działania na terenie macierzystego województwa, a 5 mln euro na obszarze całego kraju. Ponadto banki spółdzielcze o funduszach niższych niż 5 mln euro nie mają prawa do otwierania oddziałów i prowadzenia działalności poza terytorium Polski.

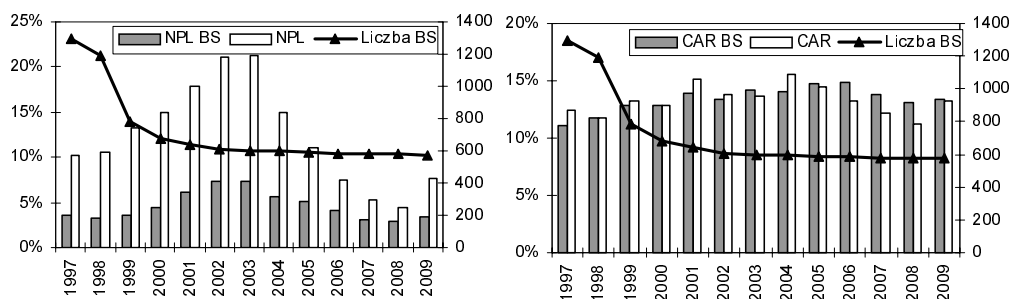
Sytuacja ekonomiczna banków spółdzielczych w okresie wzmoczonej konsolidacji

W latach 1994-1998 decydujący wpływ na poprawę sytuacji banków spółdzielczych miała pomoc zewnętrzna udzielona bankom przez Skarb Państwa, Narodowy Bank Polski i Bankowy Fundusz Gwarancyjny. Zaniechanie pobrania podatku dochodowego od banków spółdzielczych za lata 1995-1997 spowodowało podniesienie ich kapitałów własnych o 104,2 mln zł. Z kolei pomoc NBP polegała na udzieleniu bankom w latach 1994-1998 preferencyjnych kredytów wekslowych o łącznej kwocie 125 mln zł, a także na zwolnieniu z obowiązku odprowadzania rezerwy obowiązkowej, z czego skorzystało 240 banków, których kwota zwolnionych środków wyniosła 210,8 mln zł. BFG udzielił bankom spółdzielczym pomocy w formie: preferencyjnych pożyczek, gwarancji i poręczeń oraz skupu wierzycelności na wsparcie restrukturyzacji polegającej na:

- samodzielną realizację programu naprawczego banku,
- przejęciu i włączeniu do własnych struktur banku o zagrożonej wypłacalności.

W latach 1995-2005 BFG udzielił pożyczek na samodzielną sanację (183 mln zł) oraz na przejęcie przez inny bank spółdzielczy lub komercyjny (245 mln zł) [Banki spółdzielcze... 2006].

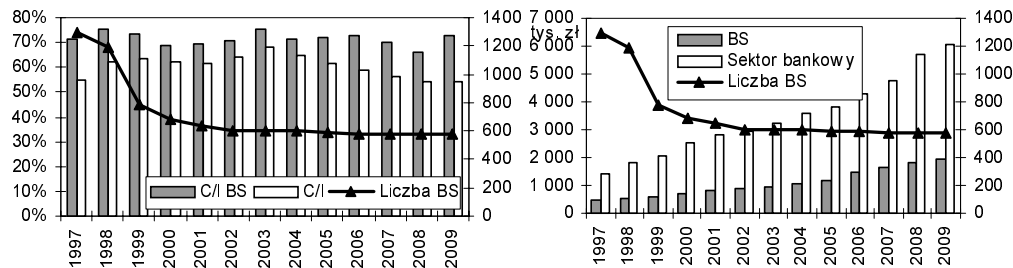
W wyniku działań restrukturyzacyjnych pod koniec lat 90. banki spółdzielcze obniżyły udział należności zagrożonych do poziomu niemal dwu- i trzykrotnie niższego niż w całym sektorze bankowym (rys. 1). Dochody z obligacji restrukturyzacyjnych i zatrzymane podatki dochodowe pozwoliły bankom na podniesienie funduszy własnych, poprawę współczynnika wypłacalności i zrównanie jego wartości ze średnim poziomem w sektorze bankowym (rys. 1). Jednak banki spółdzielcze nadal utrzymały bardzo wysoki poziom kosztów działania. Wartość wskaźnika efektywności kosztowej C/I^4 zdecydowanie przekraczała średnią wartość w sektorze bankowym, co świadczy, że banki spółdzielcze zdecydowanie większą część wyniku działalności bankowej przeznaczają na pokrycie kosztów działania. Oznaczało to również, że poprawa wyniku finansowego netto, w dużej mierze nie była efektem działalności bankowej, ale rezultatem pomocy zewnętrznej (rys. 2).

Rysunek 1. Udział należności zagrożonych (lewy panel) i współczynniki wypłacalności w bankach spółdzielczych i w sektorze bankowym (prawy panel)

Źródło: [www.knf.gov.pl, www.nbp.pl].

⁴ Relacja kosztów działania i amortyzacji do wyniku działalności bankowej powiększonego o saldo pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych.

Rysunek 2. Efektywność kosztowa (lewy panel) i aktywa przypadające na 1 pracownika (prawy panel) w bankach spółdzielczych i sektorze bankowym
 Źródło: jak na rys. 1.

Po stosunkowo licznych upadłościach banków spółdzielczych w latach 1994-1997 od 1998 roku rozpoczął się dla nich okres większej stabilności. Jednak pomimo poprawy sytuacji finansowej banki nie podniosły swych kapitałów własnych na tyle, aby spełniać wymogi wdrożonej w Polsce regulacji o minimalnym poziomie kapitałów założycielskich i tylko 439 na 1189 działających banków spółdzielczych posiadało fundusze własne w kwocie wyższej niż 100 tys. euro. Z uwagi na oczekiwane wejście Polski do Unii Europejskiej ustalono plan dochodzenia banków spółdzielczych do minimalnego dla nich poziomu 1 mln euro, tj.:

- 300 tys. euro do końca 2001 r.,
- 500 tys. euro do końca 2005 r.,
- 1 mln euro do końca 2010 r.

Konieczność osiągnięcia wymaganych progów kapitałowych doprowadziła do silnej konsolidacji bankowości spółdzielczej.

Pomimo rosnącego zysku brutto i silnej konsolidacji banków, wskaźnik efektywności kosztowej C/I nadal utrzymywał się na stosunkowo stałym, ale wysokim poziomie, co oznacza, że banki nie wykazywały zdecydowanej skłonności do redukowania kosztów operacyjnych. Banki nie wykazywały zdecydowanej skłonności do redukowania kosztów operacyjnych. W latach 1997-2009 średnia dynamika wzrostu wyniku działalności bankowej wynosiła 9,8%, przy minimalnie niższej średniej rocznej dynamice wzrostu kosztów działania wynoszącej 9,6%. W całym analizowanym okresie banki spółdzielcze nie zmieniły istotnie wielkości zatrudnienia, które utrzymywało się na poziomie ok. 28 tys. pracowników, co dało średnią około 46 pracowników na 1 bank. Konsolidacja nie przyniosła również istotnej poprawy współczynnika wypłacalności.

W wielu wypadkach brak możliwości obniżenia kosztów pracy był jednak konsekwencją małej skali banku oraz konieczności zachowania ostrożnościowych procedur. Jedną z niedogodności niskiego zatrudnienia w banku był fakt, że pracownicy często występowali w roli „kontrolowanego” i „kontrolującego”. W działalności kredytowej często inspektorzy kredytowi wchodziłi w skład komitetów kredytowych opiniujących decyzje w sprawie udzielenia większych kwotowo kredytów [Banki spółdzielcze... 2006]. Można było również oczekiwać, że na skutek ponoszenia dodatkowych kosztów integrowania nowo przejętych banków z własnymi strukturami okresowo wzrastał poziom kosztów, a tym samym obniżały się zyski netto. Z tego też względu większe banki spółdzielcze, zaangażowane w fuzje i przejęcia charakteryzowały się niższą dochodowością niż średnia w sektorze.

Metoda badania i analiza wyników

Analizę roli konsolidacji w kształtowaniu się poziomu dochodowości, efektywności i stabilności działania banków spółdzielczych przeprowadzono na podstawie danych pochodzących z raportów o sytuacji sektora bankowego w Polsce za lata 1997-2009 publikowanych przez Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego, a od 2008 r. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego. Dane makroekonomiczne pobrano z raportów „Rachunki Narodowe” zamieszczonych na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego [www.stat.gov.pl]. Do oceny dochodowości i stabilności działania banków spółdzielczych zastosowano następujące zmienne:

- ROA BS – wskaźnik dochodowości aktywów, tj. zysk netto dzielony przez wartość średnią aktywów; jego wyższa wartość oznacza uzyskiwanie przez bank wyższych zysków z posiadanych przez siebie aktywów,

- C/I BS – wskaźnik efektywności kosztowej, tj. koszty działania i amortyzacja podzielone przez wynik działalności bankowej powiększony o saldo pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych; spadek wartości wskaźnika oznacza poprawę efektywności, co można tłumaczyć, że ta sama kwota zysku jest uzyskana przy poniesieniu przez bank niższych kosztów działania,
- CAR BS – wskaźnik wypłacalności lub inaczej wskaźnik adekwatności kapitałowej, tj. relacja kapitałów własnych do aktywów ważonych ryzykiem; wskaźnik wyraża poziom stabilności działania banku, jego wzrost oznacza wyższe bezpieczeństwo, gdyż wyższa kwota kapitałów własnych może zaabsorbować wyższe ewentualne straty banku,
- Liczba BS – liczba działających w danym roku banków wskazuje na stopień konsolidacji sektora bankowości spółdzielczej. Jej zmniejszanie oznacza wzrost wielkości jednostkowej banku i wyższą konsolidację działalności w ramach jednej instytucji,
- Udz. wyniku ods. – wskaźnik wyrażający udział wyniku odsetkowego w całości wyniku z działalności bankowej; wskaźnik reprezentuje skalę skoncentrowania się banków na czynnościach klasycznego pośrednictwa finansowego, tj. przyjmowania depozytów i udzielania na ich bazie kredytów, a jego wzrost może wiązać się z niższym poziomem kosztów działania,
- NPL BS – miernik określający udział należności zagrożonych w ogólnej kwocie należności banku; jego wzrost wiąże się z narastającym poziomem ryzyka działalności kredytowej, przy czym wartości NPL często nie są wynikiem aktualnej polityki kredytowej banku, lecz pochodną wcześniejszych decyzji kredytowych,
- dynPKB(-1) – roczny przyrost PKB zastosowano dla scharakteryzowania stanu otoczenia makroekonomicznego, przy czym ze względu na przesunięcie czasowe pomiędzy stanem sektora realnego i sektora bankowego, który od niego jest uzależniony zastosowano opóźnienie tego wskaźnika o jeden rok; zmiany dynamiki PKB najczęściej w sposób istotny wpływają na wyniki banku, a wyższy przyrost PKB skutkuje większym optymizmem przedsiębiorców i wzrostem wartości nowo udzielonych kredytów; w takim okresie należy oczekiwać obniżania się wskaźnika NPL, a także wskaźnika wypłacalności CAR ze względu na zwiększenie całkowitej kwoty aktywów ważonych ryzykiem; możliwym jest również wzrost wskaźnika ROA ze względu na wyższe przychody odsetkowe od większej kwoty kredytów.

Ze względu na niewystarczająco liczną próbę do badania wpływu konsolidacji na wyniki działalności banków spółdzielczych do analizy statystycznej zastosowano metodę korelacji pomiędzy obserwowanymi zmiennymi. Charakter zmian wartości zmiennych określają statystyki opisowe zmiennych (tab. 1).

Dochodowość działania banków

Negatywna korelacja pomiędzy dochodowością a liczbą banków wskazuje, że konsolidacja i zmniejszanie się liczby banków sprzyjają poprawie dochodowości aktywów, co potwierdza przewidywania, że pomimo wolnego tempa redukcji kosztów proces ten jednak się dokonywał i przynosił pozytywne efekty (tab. 2). Trudno zauważyć istnienie

współzależności pomiędzy wskaźnikiem ROA a udziałem należności zagrożonych. Natomiast można stwierdzić, że dochodowość aktywów banków spółdzielczych wzrastała wraz z podwyższaniem się udziału wyniku odsetkowego w wyniku z działalności bankowej oraz zmniejszaniem dynamiki wzrostu PKB. Związki te wynikają z faktu, że na przełomie lat 1990-2000. w okresie spowolnienia gospodarczego banki spółdzielcze osiągały najwyższe wartości marży odsetkowej, tj. ok. 8% przy średniej w sektorze wynoszącej ok. 5%. Stąd też wysoki wkład zysków odsetkowych w całkowitym wyniku banku.

Tabela 1. Statystyki opisowe zmiennych

	Średnia	Mediana	Max	Min
ROA BS [%]	1,55	1,60	2,00	1,20
C/I BS [%]	71,58	71,62	75,32	66,37
CAR BS [%]	13,38	13,40	14,90	11,10
Liczba BS	715	600	1295	576
Udz. wyniku ods. [%]	72,47	72,22	80,48	65,02
NPL BS [%]	4,59	4,03	7,32	2,88
dynPKB(-1) [%]	4,59	4,50	7,10	1,10

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Wpływ czynników wewnętrznych i zewnętrznych na dochodowość banków

	Liczba BS	NPL BS	Udz. wyniku ods.	dyn PKB(-1)	ROA BS
Liczba BS	1				
NPL BS	-0,28	1			
Udz. wyniku ods.	0,64	-0,67	1		
dynPKB(-1)	0,38	-0,77	0,65	1	
ROA BS	-0,15	0,06	0,21	-0,15	1

Źródło: opracowanie własne.

Efektywność kosztowa

Pozytywna korelacja pomiędzy wskaźnikiem efektywności kosztowej a liczbą banków wskazuje, że konsolidacja wiąże się ze zmniejszaniem się wskaźnika C/I, tj. poprawą efektywności funkcjonowania, co podobnie jak w przypadku dochodowości aktywów świadczy o pozytywnym efekcie redukcji kosztów operacyjnych z tytułu konsolidacji (tab. 3). Również negatywna korelacja C/I z udziałem wyniku odsetkowego potwierdza, że w przypadku banków spółdzielczych najbardziej dochodową jest działalność klasycznego pośrednika finansowego, nie generująca wysokich kosztów działania. Z kolei pozytywna C/I ze wskaźnikiem NPL wskazuje, że efektywność pogarsza się wraz z obniżaniem się jakości portfela kredytowego i konieczności tworzenia odpowiednich rezerw w ciężar kosztów. Nie stwierdza się związku pomiędzy efektywnością banków a dynamiką wzrostu PKB.

Tabela 3. Wpływ czynników wewnętrznych i zewnętrznych na efektywność banków

	Liczba BS	NPL BS	Udz. wyniku ods.	dyn PKB(-1)	C/I BS
Liczba BS	1				
NPL BS	-0,28	1			
Udz. wyniku ods.	0,64	-0,67	1		
dyn PKB(-1)	0,38	-0,77	0,65	1	
C/I BS	0,45	0,15	-0,24	0,00	1

Źródło: opracowanie własne.

Wypłacalność i stabilność finansowa

Silna negatywna korelacja pomiędzy współczynnikiem wypłacalności a liczbą banków wskazuje, że konsolidacja banków sprzyja wzrostowi ich stopnia wypłacalności i zdolności do absorpcji możliwych do pojawienia się strat finansowych (tab. 4). Oznacza to, że konsolidacja dokonująca się w analizowanym okresie poprawiła stabilność finansową banków. Negatywna korelacja ze wskaźnikiem udziału wyniku odsetkowego świadczy o tym, że konsolidacja i poprawa jakości kapitałów własnych wiąże się ze wzrostem sieci placówek i wyższym udziałem dochodów z prowizji i opłat. Z kolei negatywna korelacja z dynamiką PKB potwierdza przypuszczenia, że wzrost gospodarczy owocuje zwiększeniem akcji kredytowej, podniesieniem ryzyka kredytowego i koniecznością wprowadzenia dodatkowego kapitału własnego dla utrzymania na stałym poziomie wskaźnika wypłacalności. Nieoczekiwana jest natomiast pozytywna korelacja współczynnika wypłacalności ze wskaźnikiem NPL. Pewnym wytłumaczeniem tego związku może być fakt nieregularności w kształtowaniu się poziomu wskaźnika NPL, często zależnego od decyzji kierownictwa banku, a nie od faktycznego stanu jakości portfela kredytowego. Być może, że w okresach poprawy stanu wypłacalności banków ich kierownictwo decydowało się na ujawnienie większej liczby kredytów nieregularnych i zakwalifikowanie ich do kategorii zagrożonych.

Tabela 4. Wpływ czynników wewnętrznych i zewnętrznych na wypłacalność banków

	Liczba BS	NPL BS	ROA BS	Udz. wyniku ods.	dynPKB(-1)	CAR BS
Liczba BS	1					
NPL BS	-0,28	1				
ROA BS	-0,15	0,06	1			
Udz. wyniku ods.	0,64	-0,67	0,21	1		
dynPKB(-1)	0,38	-0,77	-0,15	0,65	1	
CAR BS	-0,74	0,39	-0,02	-0,68	-0,30	1

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski

Bankowość spółdzielcza od dziewiętnastego wieku stała się istotnym elementem systemu finansowego w Polsce, lecz pozbawienie autonomii w okresie powojennym silnie pogorszyło jej sytuację finansową. Przeprowadzona pod koniec lat 90. ubiegłego wieku i na początku lat XXI wieku restrukturyzacja oraz konieczność podniesienia kapitałów własnych do poziomów wymaganych wdrożoną dyrektywą CRD zaowocowały w latach 1997-2003 falą kilkuset fuzji i przejęć bankowych.

Analiza wyników finansowych bankowości spółdzielczej wskazuje, że prowadzona w tym okresie konsolidacja i ograniczanie liczby funkcjonujących banków jest skorelowana pozytywnie:

- z poziomem efektywności kosztowej banków, co oznacza, że konsolidacja prowadzi do ograniczenia poziomu kosztów działania banków,
- z poziomem dochodowości aktywów banków, co oznacza, że niższe koszty działania z tytułu konsolidacji przyczyniają się również do wyższych poziomów generowanych zysków netto,
- ze współczynnikiem wypłacalności banków, co oznacza, że w wyniku konsolidacji banki poprawiają swe wyposażenie w kapitały własne, są bardziej stabilne oraz zdolne do zaabsorbowania wyższych możliwych strat finansowych.

Dane sprawozdawcze banków wskazują również, że banki spółdzielcze nie redukują jednak kosztów pracy w takim tempie, w jakim prowadzona jest konsolidacja. Pomimo ponad dwukrotnego spadku liczby banków liczba zatrudnionych uległa nawet istotnemu wzrostowi. Zaniechanie restrukturyzacji kosztów pracy może w przyszłości negatywnie odbić się na osiągnięciach finansowych banków.

Literatura

- Banki spółdzielcze w Polsce. 2006: Komisja Nadzoru Bankowego, Warszawa, s. 16, 18, 59, 66.
Dekret z dnia 25 października 1948 r. o reformie bankowej. Dz. U. z dnia 11 lipca 1951 r., nr 36, poz. 279.
Kornasiewicz A. 2001: Polski sektor bankowy 1989-2000. Osiągnięcia i niepowodzenia. Zeszyty BRE Bank – CASE, nr 52, 7-14.
Kozak S. 2005: Konsolidacja sektora bankowego w USA. Wyd. Cedetu. Warszawa.
Orzeszko T. 1998: Banki Spółdzielcze w Polsce. Ekonomiczne i finansowe warunki rozwoju. Wyd. Wyższej Szkoły Bankowej. Poznań.
Piętka J. 1995: Krótki zarys historii polskiej spółdzielczości bankowej. Bank Spółdzielczy, nr lipiec.
Raport o sytuacji banków. 2008-2009: Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa.
Sytuacja finansowa banków – synteza (raporty). 1998-2007: Narodowy Bank Polski – Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego, Warszawa.
Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe. Dz.U. 1989, nr 4, poz. 21.
Ustawa z dnia 20 stycznia 1990 o zmianach w organizacji i działalności spółdzielczości. Dz.U. 1990, nr 6, poz. 36.
Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających. Dz.U. 2000, nr 119, poz. 1252.
[www.stat.gov.pl].
[www.ffiec.gov.pl].
[www.nbp.pl].
[www.knf.gov.pl].

Summary

The need for improvement of financial situation and the raising of equity contributed to a strong consolidation of cooperative banks in the period 1997-2009 resulting in a reduction of more than double the number of banks. The analysis showed that the consolidation had a positive impact on the cost-efficiency and profitability of banks. Consolidation contributed also to improving the financial stability of the bank raising its capital adequacy ratio. However, the pace of cost reduction, especially labor costs are much lower than the rate of driving consolidation, what in the future may negatively affect financial achievements of banks.

Adres do korespondencji:

dr Kozak Sylwester
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Polityki Europejskiej, Finansów Publicznych i Marketingu
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
tel. (22) 593 40 60
e-mail: sylwester_kozak@sggw.pl